

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

בבא קמא פ"ב מ"ג פ"ג מ"ג
 סוף מנון הלכה ו'
 סוף ע"פ סוף ע"פ מ"מ
 סוף ע"פ ע"פ ע"פ
 כ"ד ג"מ ע"פ ע"פ הלכה
 י"ב סוף ע"פ ע"פ ע"פ
 ח"מ סוף ע"פ ע"פ ע"פ
 כ"ה ד"מ ע"פ ע"פ ע"פ
 סוף ע"פ ע"פ ע"פ
 סוף ע"פ ע"פ ע"פ
 כ"ה ד"מ ע"פ ע"פ ע"פ
 סוף ע"פ ע"פ ע"פ
 וע"פ ע"פ ע"פ ע"פ
 ע"פ ע"פ ע"פ ע"פ
 ח"מ ע"פ ע"פ ע"פ

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה כיון דנשעת נפילה פטור משום דלאוסי הוא ח"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ ח"כ על גב דהו לאחר נפילה ח"כ וא"כ קנקניס כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילה ח"כ נמי מחייב וליכא למימר דליירי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקניס לא הוה ליה למימר טפי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דלאוסי הוא: **כי פליגי** א"א"ב דרבנן. לא נצטו דר"מ ומאן דפטור אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפושט הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר נמפקיר נוקו דלאוסי דקיס ליה דנמפקיר נוקו דפשיעה פליגי: **תסתיים** דר' אלעזר הוא דאמר חייב, נמסקנה לא קיימא הכי והא ללא פירי מההיא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין להוכיח ממילתיה דר"א לחודיה דפטרי רבנן נמפקיר נוקו חפילו לאחר נפילה פשיעה אס לא מכת דפליגי דארבי יוחנן דכ"ל¹ ומינה מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דלית ליה מפקיר נוקו דעלמא הייז לרבנן וי"ל משום דלא מפרשא צהילא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן דארבי יוחנן להכי שזיק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי צהילא:

לא תימא מתני ר"מ היא. גבי שני קדריס קאי לקמן צהאי פרקין (דף ל"ב): א"א"ב הא קמ"ל. ר' יוחנן: דמפקיר נוקו דהבא. דמתלמו לזונס הוא דפטרי רבנן אכל מפקיר נוקו דעלמא כגון שהשליכו מדעת וכגון צור צרשות הרביס מחייבי וה"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן צהפקיר נוקו לאחר נפילה הוא שמתלמו ע"י נפילה אכל ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן דנשעת נפילה לא פליגי: א"א"ב דר"מ כ"כ ע"י פליגי. אונס שמתלמו מחייב נוקו הצא ע"י אונס שמתלמו מחייב כ"כ הפקר שמתלמו ברבון: בור ברה"ד. אלמא סבדא ליה לר"א לחיצא דצור צרה"ר היא: משש שעות ופמעה. אין חמך צרשותו (דלע"ג²) דלחמיה אסור צהגלה ועשאו הכמוז כאליו הוא צרשותו לעצור עליו צבל יראה וכל ימאל: ההופך את הג"ע. זבל המופקר צרה"ר והפכו ממקוס למקוס: חייב בנזק. דקנייה צהגבה וממנו הוא: שנתכוין לזכות בו. כשהגביהו וחיז משום ממנו ללחך שקנייה אע"פ שהניחו סס לא הפקירו אלא נמכו לטעו משס לאחר זמן: א"ב לא נתכוין לזכות (ב) בה. לכשהגביהו: פטור. ואלע"ג דכרה צור צרה"ר צהפכו ונתקל האדם בלאו שזקו סס וחס היה צמקומו צהנאן לא נתקל צו וחס אלמא לר"א צור צרה"ר פטור והוא הדין למפקיר נוקו דהא מאן דמחייב מצור צרה"ר יליף לה שלא הימה שלו מעולם: שהחזירה למקומה. ללא כרה צור והו כמי שלא נגע צה מעולם ללאו כרה צור הוא: וחור וגילהו. דפטור: וקמה ליה ברשותיה. ומחייב והאי נמי כשהגביהו אסתלקו (ג) מעשה רשון ונסתם הצור וכשמוז השליכו הוה ליה כרה: א"א"ב אמר רב אשי. הא דמוקי רבי אלעזר למתמיח הכ"ל לא נתכוין לזכות צה פטור: **בשהפכה לפחות** **מג**. דמתלמה לא הגביה שלשה הלכך לאו הגביה היא דצור פתוח³ דמי ולא נסתם הצור מעולם וכיון **ללא נתכוין לקנותה** לילכא לחיוביה משום ממנו משום כרה (ג) צור נמי לא תמשייה ומינה היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממנו דליכא למ"ד מצטיה⁴ צהפקר קמי צלא הגביה צפרק הצית והעלייה (צ"מ דף ק"ב): ואי"נ ד"א נתכוין. הואיל וסבדא ליה למפקיר נוקו מי"ב: המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. צרה"ר: והגודר גדרו בקוץ. ששעה גדר של קוליס דסתם גדרו של אצניס הוא לכחיז וגדר אצניס נהרסה (מפלי מד): וגדר. אצניס סנפל לרה"ר כו': לא שני. דגודר בקוליס מי"ב: א"א"ב במפריח. רלס⁵ קולומיה צרה"ר דה"ל צור צרה"ר: א"ב צמזמן. למוך שלו דה"ל צור צרשותו ואלע"ג⁶ דהפקיר רשותו שהקצו לרה"ר פטור: דהתחכך כה"ת. וזה שנמתק והזוק משונה בותא פריס. ויש עטמא דמיזע שהרי ממנו הוא ולא צהפקיר הרביס הוא:

מנוס

לגמל ברשתא נהורא אינו לא פושט ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו'. דברין פשוטין הן. ואיך אלא הא קמ"ל מפקיר נוקו דהבא פטור רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נוקו דעלמא חייב מחייב. אימתא מפקיר נוקו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור. תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' שמעאל שני דברין אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב ברשותו ואלו הן ברשותו והלוי והזקן מו' שעות הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו (ב) מכלל שהוא מופקר וחייב בעליו וא"ש מפקיר נוקו חייב. וא"ש מפקיר נוקו חייב. עלה והתן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא הרבין גלל ובה שמתין הפכה. פי' גלל זבל דכתיב בגלל צאת אדם צדו דכיון שהוא צדו קני צמות מג' וכך חתה צריש אלו ענרות (כמות דף ל"ב): והא דלמר צפרק חלון (עריבין דף ע"ט: וס"ו) ג"כ נכחין אלמא ר' אלעזר מפקיר טפה שאני שמופי מצות דרבנן מדע דהתם לא להשמיעין דין הגביה צל מוקס קאמי"ב:

א"א"ב

ר' יוחנן דאמר חייב. מ"מ אלעזר לפרש לפי שאין רכך של צני אדם להתחך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

א"ר

יוחנן הכי והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוץ וגדר הוליק את נתכוין לזכות בה ביה התחכך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

א"ר

יוחנן דאמר חייב. מ"מ אלעזר לפרש לפי שאין רכך של צני אדם להתחך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

א"ר

יוחנן הכי והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוץ וגדר הוליק את נתכוין לזכות בה ביה התחכך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

א"ר

יוחנן דאמר חייב. מ"מ אלעזר לפרש לפי שאין רכך של צני אדם להתחך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

א"ר

יוחנן דאמר חייב. מ"מ אלעזר לפרש לפי שאין רכך של צני אדם להתחך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

א"ר

יוחנן דאמר חייב. מ"מ אלעזר לפרש לפי שאין רכך של צני אדם להתחך כמתלם לפרש ממתיח חפילו כמאן דמחייב צור צרשותו ושמה רבי יוחנן צצור צרשותיה נמי מחייב דליכא דסצר הכי צפרק הפרה (לקמן דף ק"ב):

(א) פסחים ו': ע"ג.
 (ב) וילקמן ל"ג. (ג) ע"ג
 ח"ס ישנים יבמות וב'
 ד"ה וסבדא (ד) לקמן ל'
 (ה) שעה מהו. (ו) ע"ג.
 (ז) וילקמן כ"ג. (ח) סנה"א.
 (ט) ג"מ ע"פ ע"פ. (י) וילקמן
 חוקפות מכות לא ד"ה
 דלא ד"ה עמא וחוקפות
 קדושין טו. ד"ה לא מנין.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אכל וכו'
 לכות בו: (ב) ד"ה
 וקמה וכו' אסתלקו להו
 מעשה לאשון: (ג) ד"ה
 כשהפכה וכו' משום
 כו"כ פי' דלא
 הכתיבו וכו' ג' פסחים
 וצמזמן ליה דלא סילק
 מעשה לאשון וכתיב פתוח
 הוא ולא נסתם מעולם
 וע"פ צהגבה אש"ר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה א"א"ב וכו'
 דאש"ר הבבא בהפקר
 קב"ה. ע"י מו"ק פ"ד מ"א
 דשקלים ד"ה ממנד:

ליקוטי רש"י

דאמר רבי אלעזר
 משום רבי שמעאל
 כל היכא דקמי משום
 פליגי לא שעת מפיז אלא
 מפי חרסיס אפמרו מפיז
 (וילקמן ק"ב: וכו' שם ט"ו.)
 משום דליה רצו
 מונכח קאלמ משום וכו'
 שלא הורג לומר דכרס
 משמו וכו' אכל מרמ
 יאלמ אמר וכו' ורש"י
 ב"ב ק"ד.
 חתפיש אמיתו על דבר
 (נפילה ד'.) מואמר
 שמועז נסס וצומיה וכו'
 (ט"ו.) ועשאן הכתוב
 ב"א. וישאן ח"ב
 להחייב הן ברשותו.
 להחייב עליהן. בור
 ברשות הרבים.
 הפתוחים מיצ מתקין ואין
 הצור שלו אלא של הפקר
 שהרי צרשות הרביס הוא
 ואף על פי שצרכו אין
 רשות הרביס קנייה לו
 (פסחים ו'.) ודחיק משש
 שעות ופמעה. שהרי
 אסור הנאה הוא ואינו
 שלו (שם י"א).
 טס סתם נלשון אמר
 (נבאצ"ט כ')
 טעמין פלמתי וילקמן
 א"ב. כה"כ כסתם
 מ"ב. מ"ב. רבי הוא ספל
 המשה והשלה דמי
 חס וכו' צמזמן עשאן
 סתם ולא הוירי עס
 צומזמן עילפין כ"י שלא יכו
 שזויה מפי ימיר וילקמן
 כאלו צמזמן מפי המרוס
 וישאו מוקסן (כ"ה ב').
 וסתם נמי צמזמן דמי
 ימיריס שאלה רבי אט
 דביסא ושאן חס כ"י
 לקצוע הלכה כמותם
 (כ"ט ל"ג).

הגהות וציונים

(א) תוס' הגירסא
 בפחות (וכ"ה בכתיב):
 (ב) ס"א ד"ב ד"ב
 (ג) בתיב: ד"ב
 (ד) נתכוין: ד' כתיב
 ד"ב: רש"י
 קדושין כ' רע"א:
 (ה) צ"ל הבבא: (גליון)
 כ"ה בכתיב: הפרי'
 ומהרי"ט חיות: (ו) צ"ל
 (כ"ה) רש"י
 ששל הר"י: (ז) דצ"ל
 א"ב: (ח) צ"ל הבבא
 (גליון) כ"ה במהרי"ט
 חיות: (ט) חסר: כאן
 ההמשך:

סימן נד

הולך רגל הסיט אבן שהונחה באמצע המדרכה לצידיה וניזוקו אחרים מחמתה

שאלה

ראובן הלך ברה"ר וראה שבאמצע המדרכה מונחת אבן גדולה שאפשר להתקל בה ולהנזק. לפיכך הוא הסיטה ברגליו לצידי המדרכה, למרות שגם שם עוברים אנשים, מכיון שמספרם קטן בהרבה ממספר ההולכים באמצע המדרכה. כעבור מספר דקות עבר בצידי המדרכה אדם מבוגר שהלך לאיטו והסתכל ישר, ולא הבחין באבן הנ"ל שהיתה על המדרכה, ומשום כך הוא נתקל בה וניזוק קשה מהאבן הנ"ל. הניזק תובע את ראובן שפינה את האבן למקום זה שישלם לו את נזקו.

ואילו ראובן טוען לעומתו, מכיון שאבן זו אינה שלו והוא לא הביאה למדרכה, אלא היא היתה שם, ואדרבה הוא סילקה למקום שפחות אנשים עלולים להנזק ממנה, לפיכך הוא פטור מלשלם לו. מה הדין?

תשובה

א. מדברי הגמ' ומפרשיה בב"ק (כט:) והגמ' (ו:) לגבי בור המתגלגל, התבארו ההלכות הבאות:

ו. אדם שהניח תקלה ברה"ר, כגון: אבן, קליפת פרי, שברי זכוכית וכדומה במקום שעוברים שם הולכי רגל, וכעבור זמן בא אדם שני והגביה את התקלה הנ"ל פחות מג' טפחים (כלומר, פחות משיעור 24 ס"מ או 30 ס"מ) והחזירה למקומה, אם השני לא התכוון לזכות בתקלה הנ"ל, חייב הראשון בלבד על נזקי התקלה ולא השני!

מקורות

ו. דברי רב אשי בגמ' (כט:) וברש"י שם ד"ה אלא אמר רב אשי וכו', וד"ה כשהפכה לפחות מג' טפחים.

2. אם השני הגביה את התקלה ג' טפחים והחזירה למקומה הראשון או שבעט ברגליו בתקלה הנ"ל למרחק של יותר מג' טפחים אולם התקלה נשארה עדיין במדרכה של רה"ר, במקרים אלו אפילו אם מטרת השני היתה לסלק את התקלה מרה"ר והוא לא היה מעוניין לזכות בתקלה הנ"ל, מכל מקום מכאן ואילך נעשה השני בעל הבור הנ"ל, מכיון שבמעשיו הוא סילק את מעשה הראשון. לכן השני חייב אפילו אם ידוע מי הניח את התקלה בתחילה. וכל שכן שהשני חייב אם הגביה או בעט בתקלה ג' טפחים, אם התקלה הנ"ל הונחה בתחילה ברה"ר ע"י הרוחות או הגשמים וכדו'.²

מקורות

2. הגהות אשר"י שם (ד"ה אבל מחבירו, אות ה' ברא"ש), חידושי הרשב"א שם, תוס' שאנץ (הובא שם בשטמ"ק), ונבאר זאת בס"ד בקצרה.

ישנן שתי אפשרויות שבהן למרות שראובן הניח תקלה ברה"ר, ושמעון שעבר אחריו ברה"ר אינו רוצה לזכות בתקלה, מכל מקום אם שמעון עשה מעשה שגורם לסילוק בעלותו של ראובן מהתקלה, נעשה שמעון מכאן ואילך בעל התקלה וראובן הסתלק מאחריותו עליה.

אפשרות א – ששמעון יגביה את התקלה ג' טפחים. אפשרות ב – ששמעון יבעט בתקלה למרחק של ג' טפחים. בשני אופנים אלו אמרו חז"ל שהשני עקר את תקלתו של הראשון ונחשב הדבר כאילו השני סתם בעפר את הבור שחפר הראשון ברה"ר, וכעבור זמן חזר השני והוציא את העפר מהבור ויצר כעת בור חדש. לפיכך במקרים אלו נחשב הדבר שהתקלה או הבור שעשה הראשון בשעתו נסתם, וכעת תקלה או בור חדש באו לעולם ע"י מעשהו של השני. לפיכך השני בלבד נחשב בעל הבור.

לפי"ז אפילו אם מטרת השני היתה כדי לסלק את תקלתו של הראשון מרה"ר, אולם מאחר ולמעשה הוא לא סילק את התקלה והיא עדיין מהווה תקלה להולכים ברה"ר, ולעומת זאת הוא עקר וסילק את מעשה הראשון מתוך ידיעה וגמירות דעת מלאה, לפיכך מעתה נחשב השני כבעל התקלה, ואסור לו להשאירה ברה"ר. ואם השאירה ברה"ר ונגרם נזק מחמתה – רק השני חייב על נוקיה. לפיכך לא משנה מה היתה כוונתו בשעה שסילק את מעשה הראשון, מכיון שבפועל ע"י פעולותיו הוא גרם שמצד אחד את מעשה הראשון – הוא סילק, אולם את התקלה מרה"ר – הוא לא סילק, לפיכך מכאן ואילך השני נחשב בעל התקלה.

3. אם השני התכוון לזכות בתקלה הנ"ל, אם הגביה אותה בידו אפילו טפח אחד (8 ס"מ או 10 ס"מ), במקרה זה אפילו אם כשהיתה התקלה באויר התחרט והחזירה למקומה הראשון, וכ"ש אם הניחה אח"כ במקום אחר, נחשב השני מכאן ואילך כבעל הבור והראשון נפטר מחיובו.⁹

במקרה שהשני התכוון לזכות בתקלה, אבל במקום להגביה את התקלה הוא בעט בה למרחק של טפח – הבוטע עדיין לא סילק את מעשה הראשון ולפיכך רק הראשון נחשב עדיין לבעל הבור.

מקורות

3. מבואר שם ברש"י ד"ה כשהפכה לפחות מג', ובתוס' שם ד"ה אלא אמר רב אשי וכו' (בתירוץ הראשון) ובהגהות אשר"י שצויין לעיל, שמכיון שהבור הנ"ל שנמצא ברה"ר הינו כהפקר, כלומר או שהובא לרה"ר ע"י הגשמים או שמי שהניחו שם הפקירו ומוכן שאדם אחר יזכה בו, במקרה זה אפילו אם התורה השאירה את התקלה ברשותו של המניח הראשון כדי להתחייב עליו, אולם ביחס לזכיה של אדם אחר בתקלה, מספיק אם השני יגביה אותה טפח אחד כדי לזכות בה. דין זה קיים אפילו לדעות שסוברות שבכל מקום לצורך קנין הגבהה צריך להגביה ג' טפחים, ועיין בשו"ע (סי' קצח, ב) שהביא שתי דעות בזה, אולם בנידון דנן מכיון שהחפץ הינו הפקר, לפיכך מספיק להגביהו טפח בלבד.

ואולי יש לבאר את החילוק בין אם החפץ שנקנה היה לפני כן מופקר שבמקרה זה מספיק להגביה טפח כדי לקנותו, לבין אם היו לו בעלים שאז צריך להגביהו ג' טפחים, שבחפץ שיש לו בעלים וע"י הקנין צריך הקונה להוציאו מרשות בעליו ולהכניסו לרשותו, שם צריך לעשות מעשה קנין כדי שהחפץ יצא תחילה מדין לבוד מבעליו הראשונים (כלשון הסמ"ע שם ס"ק ד), וע"י כך הוא יכנס לרשות המגביהו. משא"כ אם קונה חפץ הפקר, שמעשה הקנין נועד להכניסו לרשות בעליו ואינו צריך לעקור את בעלותו הקודמת, במקרה זה מספיקה הגבהה בידו לגובה של טפח שמראה בכך את בעלותו על החפץ ומכניסתו לרשות המגביה. נציין רק, שלמ"ד שסובר שתמיד מספיק להגביה רק טפח כדי להחשיב שהחפץ נכנס לרשותו – לא זקוקים לחילוק האמור לעיל.

כמו כן נוסף עוד, את דברי הנתיבות בביאורים (סי' קצח ס"ק ג) שביאר, שחז"ל תקנו את קנין הגבהה ולא הסתפקו בקנין יד שהיה קיים לפני כן, ועשו זאת כדי שיוכל ע"י קנין הגבהה לקנות חפצים המוגבהים מחמתו למרות שחלק מהחפצים הנ"ל נמצאים מחוץ לידו, משא"כ בקנין יד אפשר לקנות רק חפצים הנמצאים לגמרי בתוך ידו וע"ש.

נמצינו למדים, שע"י בעיטה נעשה הבועט בעל הבור רק אם הבועט ראה את התקלה, והתקלה זוהי מחמת בעיטתו למרחק של ג' טפחים לפחות. במקרה זה אפילו אם הבועט התכוון לתועלת כדי לסלק את התקלה מרה"ר, בכל זאת אם למרות בעיטתו נשארה התקלה ברה"ר במקום שהיא עלולה לגרום לנזק – הבועט נחשב כבעל התקלה והוא חייב בנזקה.⁴

מקורות

4. חלוק דין הגבהת התקלה מדין בעיטה בתקלה במהותו. הגבהה – יוצרת קנין בעלות של המגביה על החפץ, ומכאן ואילך השני שהגביה את החפץ הינו בעליו הבלעדיים של החפץ, אלא שחודש שבחפץ של הפקר מספיק לכל הדעות הגבהת טפח בלבד. לפיכך מי שיקח את החפץ מהשני יחשב גולן. משא"כ בעיטה בחפץ (בלי הגבהה) אינה יוצרת קנין שמחמתה הבועט קנה את החפץ, אלא החפץ נשאר הפקר כמו שהיה, אלא שחידשו חז"ל לגבי יצירת תקלה ברה"ר, שע"י בעיטה בתקלה למרחק של ג' טפחים סולקה אחריותו של הראשון מהתקלה והשני נכנס במקומו להתחייב באחריות נזקה. נמצא שאין לשני שבעט בתקלה בעלות בגוף החפץ, אלא יש לו רק אחריות על נזקים, מכיון שבמעשיו שסילק את בעל הבור הראשון גרם לעצמו להקרא מעתה "בעל הבור". לפיכך אם הוא בעט רק טפח אחד בתקלה, מכיון שבעיטה לא נחשבת קנין וכמו כן טפח אינו נחשב סילוק הבעלות של מניח התקלה, לפיכך הבועט לא נחשב בעל התקלה.

ונראה להוסיף, שאם השני בעט בתקלה למרחק שני טפחים ואח"כ הוסיף בה בעיטה נוספת והרחיקה בטפח נוסף, במקרה זה אע"פ שהרחקת ג' טפחים נעשתה בשני שלבים, בכל זאת השני ייחשב מכאן ואילך בעל התקלה. מכיון שביחס למעשהו כלפי התקלה הוא סילקה ג"ט, וא"כ לא נאמר שצריך לעשות זאת בפעם אחת, כשם שאם היה מגביה חפץ ב' טפחים ומשאיר את ידו באויר וכעבור דקה ימשיך להגביה את החפץ הנ"ל בטפח נוסף – חל קנין הגבהה מכיון שבפועל החפץ כעת הוגבה מכוחו ג"ט מהקרקע ויצא מתורת לבוד מבעליו הראשונים, לפיכך הוא הדין וכ"ש בנידון דנן שצריך רק מעשה סילוק ולא קנין בעלות, שיועיל אם את הסילוק ג"ט יעשה בשני שלבים.

אולם אם את הבעיטה בתקלה יעשו שני אנשים וכל אחד מהם יבעט למשל ב"ט, אז אע"פ שביחס לבעל התקלה יצאה התקלה ממקומה יותר מג"ט, אולם בנידון דנן נלע"ד שהראשון ישאר עדיין בעל התקלה. מכיון שכדי להפטר מחיוב "בעל הבור" שחל עליו בעת שהניח את התקלה ברה"ר, הוא צריך שאדם אחר יהיה מכאן ואילך

4. אם התקלה היתה מונחת ברחוב והולך רגל לא ראה אותה, ותוך כדי הליכתו הוא בעט בתקלה והוליכה למקום אחר ברה"ר והזיקה שם – מניח התקלה הראשון חייב על נזקיה, אפילו במקרה שהשני בעט בה למרחק של יותר מג' טפחים. כמו כן בנידון דנן שהבועט לא הבחין בתקלה, גם אם התקלה הנ"ל הגיעה מתחילה לרה"ר מחמת הרוחות או הגשמים וכו', בנידון דנן כשלא ראה אותה, הבועט בה יהיה פטור על נזקיה.⁵

5. במקרים האמורים בסעיף 4, אם התקלה היתה אבן או חומר קשה אחר, והיא הזיקה לחפץ של הזולת כשפגעה בו במהלך מעופה, מחמת הבעיטה שבעט בה הולך הרגל, לדעת רש"י – חייב מניח התקלה עבור הנזק שנגרם. ולדעת התוס' ושאר רבותינו הפוסקים – חייב הבועט על נזקי התקלה מדין אדם המזיק.⁶

מקורות

במקומו "בעל הבור" (או שיסלקנו מרה"ר). ומאחר וכל אחד מהבועטים ע"י בעיטה ב"ט לא נעשה בעל הבור, כי הבועט שני טפחים לא חל על מעשה זה שם "סילוק", לפיכך אפילו האדם השלישי שבעט בתקלה לא נחשב בעל הבור, כי לא חודש פרשת סילוק במעשיו, ואין לך בו אלא חידושו. לכן מכיון שאף אדם לא נכנס במקומו של הראשון להיות בעל הבור, לפיכך נשאר מניח התקלה בעל הבור שיתחייב על נזקי בורו.

5. נלמד מהגמ' ב"ק (ו.) מדין בור המתגלגל, וע"כ איירי שם שהבועט לא ראה את התקלה הנ"ל, ולכן אפילו אם מחמת בעיטתו בתקלה היא זזה למרחק הגדול מג' טפחים, בכל זאת לא נחשב מעשהו סילוק מעשה הראשון, מכיון שהוא נעשה ללא דעת וכוונה לסלק את מעשה הראשון ונחשב כמעשה קוף בעלמא.

6. לשיטת רש"י שם אפילו אם השני בעט בכח בתקלה בעת הליכתו, אולם מכיון שקימ"ל (כו:) שאין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים, לפיכך אם הולך הרגל הנ"ל לא ראה את התקלה ולא התכוון להרחיקה ממקומה, אין הדבר נחשב פשיעה מצדו, ולכן פטור הבועט על נזקי התקלה בעת מעופה. ואילו מניח התקלה חייב על נזקיה בעת מעופה מדין אש, מכיון שהבועט נחשב כמו רוח מצויה שמוליכה את אבנו וסכיננו שהניחה ברוח הגג, שמבואר בגמ' (ג:) שאם הם הזיקו בעת נפילתם חייב המניח אותם על הגג מדין אש, וה"ה בנידון דנן.

6. אם התקלה היתה מונחת ברה"ר או בצידי רה"ר במקום ששם היא לא יכולה להזיק, ומשם הביאה השני למקום שהיא יכולה להזיק, במקרה זה אפילו אם השני גרר את התקלה הנ"ל ברגליו מרחק שהוא פחות מטפח, בכל זאת חייב השני שהביא את התקלה למקום שבו היא הזיקה עבור נזקיה. אולם אם השני הזיזה בלי כוונה הראשון חייב, דזה דומה להניח דליל במקום שהתרנגול עלול לקחתו ולהזיק עמו.⁷

מקורות

אמנם לשיטת התוס' שם ושאר רבותינו הראשונים וכן נקט בשו"ע (סי' תיא, ג) ובסמ"ע שם (ס"ק ו), חייב הבועט על הנזק שגרמה התקלה בעת מעופה מדין אדם המזיק, עד שהיא תנוח במקומה החדש. הטעם לכך הוא, כי לדעתם הבועט פשע בזה שלא התבונן והשגיח על מעשיו שלא יבעט בכח באבן הנ"ל, כי ביחס להפעלת כח חזק כל כך שהאבן תוכל להזיק בעת מעופה – הוא היה צריך להתבונן בדרכים, ולכן הוא נחשב לאדם המזיק.

אולם גם לדעת התוס' ושאר הפוסקים, לאחר שהאבן הנ"ל נחה במקומה החדש מתחייב הראשון על נזקיה מדין בור, והיא לא נחשבת בורו של השני, למרות שהאבן הנ"ל זזה מחמתו למרחק של יותר מג' טפחים. משום שגם לתוס' הבועט לא ראה בעת בעיטתו את האבן הנ"ל, ולכן לא נחשב שהשני סילק בבעיטתו את מעשה הראשון, כי ללא דעת – לא נחשב סילוק מעשה הראשון. וכמו שקנין לא מועיל ללא דעת קונה, הוא הדין שסילוק לא מועיל ללא דעת המסלק.

אלא שטענת תוס' היא, שלמרות שהבועט לא ראה את האבן הנ"ל, בכל זאת נחשבת בעיטתו בכח – פשיעה, משום שאסור לאדם ללכת ברה"ר באופן משונה כזה. וכדברי הסמ"ע (שצויין לעיל): שהליכה באופן זה – נחשבת הליכה משוגעת. כלומר, ביחס להליכה פראית ברה"ר עם בעיטות בכח רב מבלי להתבונן במה בועטים וכדומה – לא חודש הפטור שאין דרכם של בנ"א להתבונן בדרכים. לפיכך השני חייב על הנזקים שיגרמו מהאבן מחמת כוחו, שזה שייך רק בשעת מעופה של האבן. אולם לאחר שהאבן נחה היא נחשבת כעת "בור ברה"ר", ומכיון שהשני לא סילק בבעיטתו הנ"ל את מעשה הראשון, לפיכך רק הראשון נחשב בעל הבור במקום החדש שהאבן הגיעה אליו.

7. הדבר נלמד מהגמ' (יט:) גבי הביא דליל למקום שיכול תרנגול לקחתו משם ולהזיק עמו, ועיין ג"ע בחזו"א ב"ק (סי' א ס"ק ג"ד).

ב. לאור האמור לעיל, בנידון של השאלה דנן שראובן ראה את התקלה, אם ראובן הסיט את האבן ברגליו למרחק של ג' טפחים – ראובן חייב לשלם עבור הנזקים שהאבן גרמה לאדם המבוגר שנתקל בה.

אולם אם ראובן הסיט את האבן למרחק של פחות מג' טפחים – ראובן פטור על נזקי התקלה. במקרה זה אם ידוע מי הניח בתחילה את התקלה הנ"ל, מניח התקלה חייב לשלם עבור נזקיה.⁸

מקורות

8. ע"פ המבואר לעיל במקורות במספרים 3-4 וע"ש.